

De Reeks

*een serie publicaties voor
vernieuwend onderwijs door de Freinetbeweging*

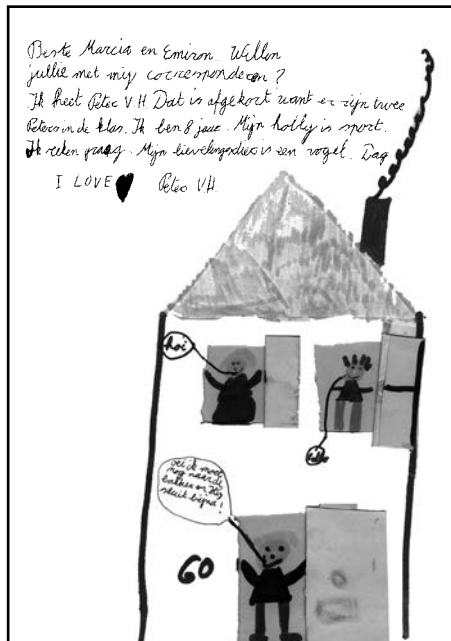

Wie correspondeert die leert
over schoolcorrespondentie en moderne media

De Reeks

een serie publicaties voor

vernieuwend onderwijs door De Freinetbeweging

Deel: 2

Wie correspondeert die leert

over schoolcorrespondentie en moderne media

Vooraf:

Adres en Afzender

Redactie

'Wie correspondeert die leert' is het tweede nummer uit De Reeks, een serie publicaties voor vernieuwend onderwijs onder verantwoordelijkheid van De Freinetbeweging. Het is een serie over onderwijspraktijken van vernieuwend onderwijs. Praktijken als wereldoriëntatie en de vrije tekst bij jonge kinderen, werken met een klassenkas, zoeken op internet, levend rekenen, allemaal thema's uit het vernieuwingsonderwijs die actueel zijn. Ervaring en kennis waarvan door alle basisscholen geprofiteerd kan worden.

De Reeks bestaat eigenlijk uit twee reeksen. In boekvorm verschijnen funderende teksten, terwijl aanvullende informatie, illustraties, praktische voorbeelden actueel gehouden worden op de internetsite van De Freinetbeweging (www.freinet.nl, kijk bij de knop publicaties).

Sinds de opkomst van e-mail en internet groeit bij De Freinetbeweging de vraag naar informatie over (school)correspondentie. Een vraag die onder andere voortkomt uit het feit dat freinetscholen e-mail naadloos in hun manier van werken kunnen inpassen.

adres

Dit nummer is met name geschreven ter inspiratie voor collega's die worstelen met vragen rond het nut en de organisatie van correspondentie in hun groep en voor collega's die er mee willen beginnen.

Zoals zo vaak blijkt ook nu weer dat aan de basis al best goede voorbeelden zijn, ontwikkeld in de praktijk van het werken met kinderen. De kracht van goede praktijk blijkt niet te schuilen in de kracht van de nieuwe technologie, maar in de correspondentie zelf. Dat wordt duidelijk in dit nummer van de Reeks.

afzender

In het eerste hoofdstuk geeft een leerkracht aan dat correspondentie zijn

oorsprong vindt in een primaire behoefte van ieder mens, namelijk uitwisselen, communiceren. Corresponderen is echter een specifieke manier van communicatie. Door middel van geschreven taal kunnen kinderen hun ervaringen delen en emoties tonen.

Correspondentie bevat allerlei elementen die binnen het onderwijs zeer waardevol worden gevonden. Kenmerkend is dat deze onderdelen op een vanzelfsprekende wijze en op een voor kinderen zinvolle manier aan bod komen.

Daarna volgt een bewerking van een uitgave van de Franse Freinetbeweging over schoolcorrespondentie. Daarin wordt vooral dieper ingegaan op het waarom van corresponderen van basisschoolkinderen. Hoe komt de correspondentie aan een diepgang die wij noodzakelijk vinden.

Vervolgens kijken we in een groep die al jaren correspondeert en waar e-mailen de leerlingen helpt bij een snellere ontdeektocht in de wereld. Schrijven en lezen ontwikkelen zich al doende in een voor de leerlingen zinvolle context en is geïntegreerd in de totale manier van werken van de groep. De alinea over 'corresponderen met de benedenburen' is eerder gebruikt in 'Interactief leren in de coöperatieve klas', een boek van de Vlaamse Freinetbeweging.

Hoe internet wordt aangewend als informatiebron bij het zoeken naar goede correspondenties is beschreven in hoofdstuk 4.

Dit nummer wordt besloten met een opsomming van een reeks zeer bruikbare tips opgetekend door collega's, die veel ervaring hebben met correspondentie.

Nederlandse brieven

Jan Minnegal

1) Uitwisseling: een primaire behoefte

Uit mijn prille jeugdijaren kan ik mij herinneren dat de zondagmorgen gereserveerd was voor een bezoekje aan opa en oma.

Andere familieleden kwamen ook, dus voldoende neefjes en nichtjes om heerlijk buiten te spelen. De volwassenen zaten in de woonkeuken en deden niets anders dan... kletsen. Wij kinderen vroegen ons regelmatig af, hoe ze dat toch telkens weer vol konden houden.

Het delen van ervaringen en het tonen van emoties zijn de fundamenteën van elke menselijke relatie. Zonder het delen van ervaringen kan er niet geleerd worden; al generaties lang vertelt de oudere aan de jongere hoe 'het moet'.

En ieder voegt aan die ervaringen de zijne toe. Emoties geven ervaringen een gevoel mee: we lachen erom, moeten huilen of worden boos.

In al dat delen van ervaringen en emoties speelt taal een hoofdrol, gesproken, geschreven of beeldend (beeldend in de breedste zin van het woord).

Dat aangeboren verlangen om met andere mensen van gedachten te wisselen is een wezenskenmerk van de mens.

Correspondentie vindt zijn oorsprong dan ook in een primaire behoefte van ieder mens, namelijk uitwisselen, communiceren. Corresponderen is echter een specifieke manier van communicatie: door middel van geschreven taal je ervaringen delen en je emoties tonen, eventueel ondersteund met beelden (tekeningen, foto's etc.)

In de school kan corresponderen dan ook een techniek zijn die communicatie met al zijn specifieke aspecten op een natuurlijke wijze naar voren brengt en door kinderen als zinvol ervaren wordt.

Contacten leggen met andere klassen door middel van groepswork en individueel werk brengt een scala van effectieve onderwijskundige mogelijkheden met zich mee die door kinderen op een natuurlijke wijze ervaren wordt.

2) Schriftelijke ontmoeting en wereldverkenning

Al heel jong zullen kinderen zien dat mensen door middel van (geschreven) taal zaken vast kunnen leggen of mee kunnen delen aan anderen. Door terug te lezen wordt de boodschap door de ander begrepen. Dat 'trucje' willen kinderen graag leren.

Sterker nog, ze realiseren zich al snel dat dat voor hen van groot belang is. In die zin zal, volgens Freinet, het (leren) lezen en schrijven als even natuurlijk ervaren worden als leren lopen.

Door middel van correspondentie komen kinderen in contact met andere kinderen en zullen ervaren dat ze door middel van hun brieven en tekeningen anderen kunnen ontmoeten. Door middel van die ontmoeting kunnen ze zichzelf verrijken.

Dat laatste gebeurt op verschillende manieren: doordat het kind zelf schrijft zal het meer inzicht in de eigen wereld krijgen; door gelezen te worden zal het beseffen dat de eigen wereld gedeeld wordt met een ander, door zelf te lezen wat een ander terug schrijft zal het kind de wereld van die persoon ervaren en toevoegen aan de zijne. Dit proces wordt waardevoller als de ervaringen gedeeld worden, bijvoorbeeld in klassenverband. In alle gevallen betekent dit dat de onderlinge correspondentie op een natuurlijke wijze kan aanzetten tot onderzoek en dat de eigen en de wereld van de ander verkend wordt.

3) Taalbeheersing en creativiteitsontwikkeling

Om er voor te zorgen dat jouw wereld door die ander begrepen wordt, zul je de geschreven taal goed moeten beheersen.

Fouten belemmeren de communicatie en komt de boodschap niet goed over, dan wordt dat als vervelend ervaren, zowel voor lezer als schrijver. Daarom is correspondentie één van de uitgangspunten voor het taalonderwijs en zal het leren als zinvol ervaren worden.

Emoties spelen bij het uitwisselen van gedachten een grote rol.

Een goed en leuk geschreven verhaal, aangevuld met beelden (in de vorm van bijvoorbeeld tekeningen, plakwerk, foto's, voorwerpen) geeft de schrijver een trots en voldaan gevoel en verhoogt bij de lezer de leesmotivatie en het plezier. Bovendien blijft het de lezer beter bij en stimuleert het om zelf ook op een inventieve wijze terug te schrijven.

Door middel van creativiteit kunnen emoties opgewekt worden. Ten eerste door het geschrevene zelf en ten tweede door de wijze waarop. Ook hier is correspondentie een natuurlijke ingang om met verschillende aspecten van creativiteitsontwikkeling bezig te zijn. Bovendien, wat geleerd is tijdens deze lessen kan later weer zinvol toegepast worden in het vervolg van de correspondentie.

4) Organiseren en sociale vorming

Het werken met correspondentie van twee groepen van verschillende scholen vereist een goede organisatie. Kinderen hebben er belang bij dat alles rondom de correspondentie goed verloopt. Daarom kunnen ze ook betrokken worden bij de organisatie; hoe ouder ze zijn, hoe meer verantwoordelijkheid ze kunnen krijgen en dragen.

Bij alles wat er in de wereld georganiseerd moet worden is overleg en samenwerking noodzakelijk. Zo ook bij een goed lopende correspondentie. Dit moeten en kunnen kinderen leren. Door goede afspraken te maken en rekening te houden met elkaars verschillen zullen ze merken dat zaken naar wens verlopen. Op deze wijze brengt de techniek van het corresponderen op een natuurlijke wijze een stukje sociale vorming in de klas.

Correspondentie bevat allerlei elementen die binnen het onderwijs zeer waardevol worden gevonden. Verschillende onderdelen uit de lijst van de Kerndoelen voor het Primair Onderwijs komen in deze techniek zelfs ruim aan bod. Kenmerkend is dat deze onderdelen er niet 'met de haren bijgesleept worden', maar dat ze allemaal op een natuurlijke wijze aan bod komen en derhalve door de kinderen als zinvol ervaren zullen worden.

Als het goed is, biedt de correspondentie al heel snel veel mogelijkheden tot werk: onderzoek of werkjes nadoen of aanvullen, vragen beantwoorden, werkstukken voorlezen en beoordelen, brieven schrijven. De hele cyclus begint weer van voren af aan.

5) Met welke groep?

Wat houdt het nu in om met een groep van een andere school te corresponderen? Alle begin is moeilijk. Belangrijk is om op tijd te starten en niet halverwege het schooljaar. Eerst moet er natuurlijk een groep gevonden

worden om mee te corresponderen. Zorg ervoor dat in ieder geval beide groepen ongeveer even oud zijn. In geval van individuele post (brieven voor ieder kind afzonderlijk) zou het mooi zijn als het leerlingenaantal van beide groepen niet een al te groot verschil vertoont. Is er een verschil, dan is dat te overbruggen door een aantal kinderen met twee kinderen uit de andere groep te laten corresponderen.

Je kunt gaan zoeken naar een groep die veel gelijkenis vertoont met je eigen groep. Kinderen herkennen snel elkaars situatie en kunnen dat dan met elkaar uitwisselen en vergelijken. Toch is het voor een levendige correspondentie erg interessant om juist groepen te kiezen die erg veel van elkaar verschillen.

6) Ver weg of dichtbij?

Voor jonge kinderen (kleuters en onderbouw) is een correspondentie in de eigen stad of streek erg handig; je hebt dan de gelegenheid om elkaar een keertje te bezoeken. Als leerkracht kun je elkaar de post misschien dan zelfs brengen en op die manier de nodige gegevens uitwisselen.

Voor oudere kinderen is een groep elders in het land ook heel geschikt.

Er zijn voorbeelden bekend van corresponderende groepen die elkaar tijdens een meerdaagse schoolreis bezocht hebben.

Een correspondentie met een anderstalig land is natuurlijk heel spannend. Je komt dan in aanraking met heel bijzondere zaken. Als er echter niemand is

die de post goed kan vertalen, is de taal een barrière. Bovendien verloopt het geheel wat trager vanwege de afstand en het vertaalprobleem. Een tweede (Nederlandse) correspondentiegroep kan dan uitkomst bieden.

7) Waarover?

Er zijn heel wat zaken die uitgewisseld kunnen worden. Kleuters en leerlingen uit de onderbouw kunnen allerlei werkjes en werkstukken verzamelen, een liedje op een bandje inzingen, de eerste woordjes die gelezen kunnen worden doorgeven, foto's van de groep/school, klassenkranten. Eigenlijk kan er gecorrespondeerd worden over alles wat er in de groep gebeurt.

En als het contact goed verloopt, zullen ook al snel allerlei (zelf gemaakte) voorwerpen naar elkaar gestuurd worden. Naast de individuele post kunnen ook hier verschillende zaken die in de groep gemaakt zijn, met de post mee worden gezonden: teksten, werkstukken, videobanden, klassenkranten, resultaten van onderzoekjes etc. Natuurlijk wordt er ook in dit geval een klassenbrief gemaakt.

Een zending gaat altijd ook vergezeld van een klassenbrief. De kinderen maken opmerkingen en/of stellen vragen aan de kinderen van de correspondentiegroep. De onderwijzer schrijft deze zaken op en zorgt ervoor dat de naam van degene die een vraag stelt bij de vraag vermeld wordt. Het is namelijk erg plezierig als deze persoonlijk antwoord terug krijgt. De klassenbrief wordt mooi gemaakt en kan dan bij de andere spullen.

Franse brieven

Les correspondances scolaires

De mensen hebben geen tijd meer om iets te leren kennen.

Ze kopen alles maar kant en klaar in de winkels.

Maar omdat je in de winkels nou eenmaal geen vrienden kunt kopen, hebben de mensen geen vrienden meer.

Antoine de Saint-Exupéry, Le petit Prince

1) Bedreigde communicatie

Massamedia

Met de ontwikkeling van de vervoer- en communicatiemiddelen zoals auto, vliegtuig, radio, tv, telefoon, fax, internet krijgen tijd en ruimte nieuwe dimensies; ze lijken wel in te krimpen tegenover de toegenomen mogelijkheden van de mens.

In 1927 maakte Lindberg in 33 uur, zonder tussenlandingen, de eerste vlucht over de Atlantische Oceaan. Nu kan de Concorde in maar 3 uur dezelfde afstand afleggen. Dankzij de satelliet 'Early Bird' zendt een cruiseschip, vanuit volle zee, het electro-cardiogram van een passagier naar een hoogleraar in Parijs die de boodschap onmiddellijk ontvangt. Iedereen kan voor zijn televisiescherm rechtstreeks getuige zijn van de terugkeer van een ruimtecapsule.

We kunnen op elk gewenst moment van de dag chatten met onze familie down under in Australië.

Met het vooruitzicht van deze niet te stuiten toename van snelheid en aantal communicatie-mogelijkheden ziet de toekomst er veelbelovend uit. Maar we kunnen ook vraagtekens bij deze ontwikkelingen plaatsen: ligt bij zoveel mogelijkheden het gevaar van oppervlakkigheid niet op de loer? Raakt onze geest niet erg snel overvoerd? Vroeger kende men weinig, maar dat kende men dan ook goed.

Door de aard van het werk stond men in nauw contact met zijn omgeving: de ambachtsman maakte voorwerpen van goede kwaliteit, waar hij zich met zijn hele wezen voor had ingezet; men nam er de tijd nog voor om met burens en winkeliers te praten; en omdat men door een beperkt aantal onderwerpen in beslag genomen werd, kon er dieper over nagedacht worden.

Onbehagen

Wanneer vinden we vandaag de dag tijd en gelegenheid voor discussie, nadenken en creativiteit? Op het werk? Specialisatie, automatisering, het streven naar rendement beperken in de meeste beroepen het gebruik van hoofd en handen.

In onze vrije tijd dan?

Auto, tv en georganiseerd vermaak dreigen de mens af te zonderen van de echte natuur en de echte menselijke contacten.

Er zijn er die zich verzetten: ze kopen een buitenhuisje, ontdekken een hobby die compensatie geeft, maar zoveel anderen kunnen de oorzaken van hun onbehagen maar niet ontdekken.

Deze gevoelens van onzekerheid kunnen overslaan op onze kinderen die immers erg ontvankelijk zijn voor de sfeer in hun omgeving.

Maar er is ook sprake van rechtstreekse beïnvloeding.

Voor veel kinderen zijn tv, video en in toenemende mate internet de belangrijkste informatiebronnen; dit moet wel ten koste gaan van het directe contact met mensen en dingen. We kunnen wel verbaasd staan als we een

kleuter horen praten over een hemelbed, een piratenschip, het leven van giraffes, maar dit soort tweedehandse en oppervlakkige informatie kan niet de basis vormen voor de persoonlijkheidsontwikkeling van het kind. Hetzelfde kan gezegd worden van allerhande spelletjes (games), die eerder gemaakt lijken om de belangen van de commercie te dienen en de rust van de ouders, dan dat ze voorzien in de primaire behoeften van een mens in ontwikkeling: aandacht, genegenheid, creatief bezig zijn, directe, lijfelijke ervaringen, begripsvorming. Samengevat: de toename van het aantal contactmogelijkheden leidt niet noodzakelijkerwijs tot verbetering of verdieping van de intermenselijke contacten. En dat zou wel eens een belangrijke oorzaak kunnen zijn voor verstoring van het innerlijk evenwicht en vertraging in de persoonlijkheidsontwikkeling.

Voorkant boekje: schoolcorrespondentie door C. Berteloot e.a.. Oorspronkelijke titel 'les correspondances scolaires'

2) De taak van de school

Uitdagende leeromgeving

In dit licht gezien is de taak van de school uiterst belangrijk: de ontplooiing van het kind vraagt om compensatie voor de veranderende familieband en om tegenwicht tegen de voortschrijdende oppervlakkigheid van onze beschaving.

Allereerst moet de school de omgeving scheppen waar kinderen allerlei ervaringen kunnen opdoen; en verder moet zij mogelijkheden bieden om contacten te leggen met andere kinderen en met volwassenen die werkzaam zijn op maatschappelijk en cultureel terrein.

Binnen zo'n uitdagende leeromgeving zou ieder kind zich in eigen tempo en vanuit eigen interesse moeten kunnen ontwikkelen.

De realiteit is echter vaak heel anders: ongeschikte ruimten, onvoldoende toegeruste onderwijzers, statische onderwijspraktijken.

Schoolcorrespondentie als techniek

Om die opvoeders te helpen die desondanks vastbesloten zijn hun taak in de hedendaagse maatschappij op zich te nemen, heeft De Freinet-beweging werktuigen en technieken ontworpen waarmee we een omgeving kunnen creëren waar kinderen zich op evenwichtige en actieve wijze kunnen ontplooien.

De correspondentie tussen scholen en klassen is misschien wel de simpelste en meest natuurlijke van deze technieken.

Uitwisseling leidt, zoals we zullen zien, tot werkelijke cultuurvorming: we leggen contact met heden, verleden en toekomst van mensen en dingen; we vergroten het aantal ervaringen in tijd en ruimte; door afstand nemen en bezinning komt een bewustwording tot stand die prikkelt tot meer duidelijkheid, meer diepgang en meer schoonheid in expressie en communicatie.

3) De persoonlijke brief

De ontvangst

Er is net een pakje gekomen. De hele klas is opgewonden.

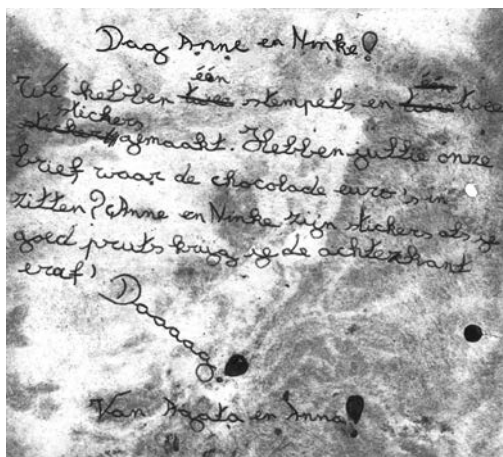
Het zou onredelijk zijn het geduld op de proef te stellen.

In de kring maken we het pakje open.

De dingen die voor allemaal bestemd zijn, worden vluchtig bekeken (daar komen we later wel op terug), de persoonlijke brieven worden rondgedeeld door de onderwijsgevende, of door een kind wiens taak het is. Dan komt er een ogenblik van rust, waarin ieder verdiept is in zijn brief. Af en toe klinken er uitroepen van verbazing, blijdschap of spijt.

- *Juf, de moeder van mijn vriendje ligt in het ziekenhuis.*
- *O! er ligt daar 20 cm sneeuw!*

De vlugste kinderen zijn al klaar en gaan hun brief nog eens lezen. Daarna hebben ze tijd om anderen, die moeite met lezen hebben te helpen, of ze gaan de kring uit en beginnen met het beantwoorden van de vragen van hun correspondent, of met het illustreren van hun volgende brief.

De rol van de leraar

Intussen zit de meester niet stil. Hij kan zwakke leerlingen helpen, hij kan zijn eigen brief lezen. Wat staat er in die zo noodzakelijke brief van meester tot meester? Persoonlijke berichten over gezin en gezondheid bijvoorbeeld, maar ook opmerkingen over het schoolwerk die van grote invloed kunnen zijn op het goede verloop van de correspondentie:

Christiaan heeft zijn brief vandaag extra goed verzorgd, beter dan dat hij gewend is. Martine zal het vast wel merken. Wil je erop letten dat ze vooral niet vergeet hem te feliciteren? Francine klaagt dat ze niet op al haar vragen antwoord gekregen heeft. Wil je Catherine vragen erop te letten, anders ben ik bang dat Francine het af laat weten.

En zijn collega heeft er ook een ideeënblaadje ingedaan met:

- een overzicht van de inhoud van de brieven;
- een lijstje met ideeën over de mogelijke uitwerking van allerlei opmerkingen in de brieven.

Handig, want zo kan de ontvangende leraar, zonder de brieven van de kinderen eerst te lezen (want dat mag natuurlijk niet!) toch alvast nadenken over en zich voorbereiden op de discussies en werkzaamheden die nog volgen.

Het groepsgesprek

Als iedereen (dus ook de leraar) zijn brief gelezen heeft, ontstaat er opnieuw enige opwinding, omdat alle kinderen dingen uit hun brief aan de klas willen vertellen of voorlezen. De kinderen wennen er al gauw aan alleen die stukken uit te kiezen, die ook voor anderen interessant zijn. Het ideeënblaadje van daarnet kan de meester helpen de stille kinderen wat op weg te helpen.

Zo praten we een half uur, soms langer, over de inhoud of de vormgeving van de brieven. Dit gesprek is noodzakelijk, want zo kan iedereen bijdragen aan de onderlinge uitwisseling van ideeën, en zo ontstaan er ook suggesties voor allerlei activiteiten, die we onmiddellijk op het gezamenlijke of individuele werkplan zetten.

De meester kan er een gewoonte van maken, onderhand belangrijke punten uit het gesprek op het bord te noteren (eventueel door kinderen bij toerbeurt in een speciaal *correspondentieschrift* vast te leggen). Zo wordt de loop van de discussie zichtbaar en wordt het van de hak op de tak springen vermeden.

Het werkplan

Bij wijze van voorbeeld volgen hier de aantekeningen naar aanleiding van een discussie die volgde op de ontvangst en het stil lezen van de brieven. We hebben op het gezamenlijke werkplan genoteerd:

- onderzoek over de centrale verwarming op school (naar aanleiding van de houtverwarming op de school in de Vogezes);
- vragenlijst over de houthakker (voor de correspondenten);
- les over de brandweer (een correspondent vertelt over een brand);
- les over de '24 uur van Le Mans' (een jongen heeft knipsels van raceauto's gestuurd).

We hebben op het bord genoteerd:

- een vingerafdruk (naar aanleiding van Nicole die het in haar brief over vingerhoedskruid had dat ze geplukt had - opzoeken van een bloem in

een boek - herkomst van de naam (digitalis) - woordenrij met 'vinger' en de uitdrukkingen met 'vinger' die het meest gebruikt worden);

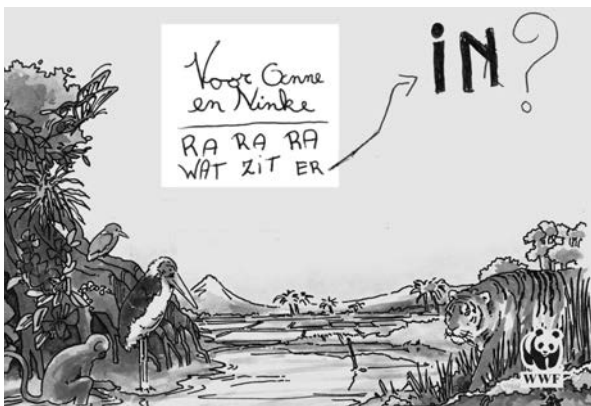
- een brand in de zagerij (de volgende dag hebben we hierover woorden-schatonderzoekingen gedaan maar niet dezelfde dag, om niet teveel tegelijk overhoop te halen);
- het vlug berekenen van snelheden naar aanleiding van de raceauto's van Alain;
- een schets van de lintzaag (van Yvettes vader).

4) Het schrijven van de eigen brief

De oefenversie

Het gesprek is afgelopen. Het is goed meteen met de beantwoording te beginnen. De kinderen hebben er nu zin in: ze zijn nog vol van de nieuwtjes die ze gehoord hebben; de bespreking heeft nog meer belangstelling gewekt; er zijn allerlei vragen gerezen.

Het antwoord wordt dan meteen in klad opgezet. Sommige collega's geven een speciaal schrift of map voor dit werk, zodat het kind een overzicht houdt van zijn brieven en niet steeds hetzelfde vertelt, of steeds dezelfde vragen stelt.

De inhoud

Het kind heeft de juist ontvangen en gelezen brief voor zich. In het algemeen reageert het eerst op de brief zelf. Bijna alle antwoorden beginnen met uitingen over dingen die ze leuk of jammer vonden.

Daarna reageert het kind

op nieuwtjes, geeft het antwoord op de vragen die gesteld zijn en vertelt het op zijn beurt over wat er thuis of op school gebeurd is.

De inbreng van de meester

In een klas waar de kinderen gewend zijn om zich vrij te uiten, vormt het opstellen van het antwoord voor de meeste kinderen geen probleem. Zonder speciale hulp van de onderwijzer blijken de brieven rijk aan inhoud.

Zo'n sfeer van vrij durven uiten moet men geleidelijk aan ontwikkelen.

Eerst mondeling, dat lukt het best.

Geef veel en vaak de gelegenheid tot gesprek en vertellen.

Langzamerhand zullen de kinderen opener worden en zich meer durven geven.

Zo zal de ware behoefte aan expressie ontstaan. Eenmaal zover, dan kan men, zonder gevaar voor verarming, overgaan naar de schriftelijke uiting.

Regel niet teveel. Er zijn collega's die hun leerlingen een model voor een brief opleggen, anderen schrijven, om het van de hak op de tak springen te voorkomen, de onderwerpen in volgorde voor.

Dat is in strijd met de bedoelingen van de friettechnieken; het is niet echt!

Kinderen met te weinig ideeën kunnen we beter helpen met suggesties zoals deze:

Alain, misschien kun je je correspondent vertellen dat je vader van plan is een nieuwe wagen te kopen.

Claudine, waarom schrijf je niet over die waterhoentjes die een nest maken bij jullie?

Het antwoord voorbereiden

Nog beter is het om de kinderen eraan te wennen in de loop van de gesprekken en het dagelijks werk ideeën te noteren die ze in hun brief kunnen uitwerken. Christian vertelt een leuke droom.

De onderwijzer zegt:

Dat zou je aan Martine kunnen vertellen. Schrijf het even op.

Zo heeft ieder, als de brief geschreven zal worden, een serie onderwerpen bij

de hand. De meester hoeft er alleen nog op te letten dat het goed verteld wordt, door steeds vragen te stellen om tot de kern van de dingen door te dringen.

In het geval van Alain, kan het kind duidelijk maken:

- waarom zijn vader een nieuwe auto koopt;
- welk merk hij kiest en waarom;
- is het een nieuwe of een tweedehands
- voor- en nadelen van de verandering.

In het geval van de waterhoentjes van Claudine kan erbij komen:

- waarom de waterhoentjes daar hun nest maken;
- hoe ze leven;
- wat Claudine er leuk aan vindt.

Zorg voor kwaliteit

In klad is het antwoord nu grotendeels klaar. In de loop van de dag kan het afgemaakt worden, en de volgende dagen aangevuld met pas gebeurde dingen, vrije teksten, vragen. Ook bij die vragen moet de meester weer op de kwaliteit letten. Dubbele vragen vermijden, en vragen die geen interessant antwoord opleveren, zoals:

*Hoe heten je vader en moeder met hun voornaam?
Hoeveel kippen, koeien, varkens, honden enz. hebben jullie?*

We moeten vragen stimuleren die discussies in de correspondentie uitlokken, een uitvoerig antwoord zoals:

*Wat speel je als het regent?
Weet je al wat je later wilt worden?
Naar welke zender luister je?
Welk tv programma vind je leuk? Waarom?
Schrijf eens over je leukste programma's.*

Natuurlijk moeten we ook hier niet systematiseren. Als het kind echt geïnteresseerd is in het gewicht en de lengte van zijn correspondent,

bijvoorbeeld om zich met hem te vergelijken, als hij de naam en leeftijd van zijn broers en zusjes wil weten om een overzicht van het gezin te hebben, laten we hem volkomen vrij.

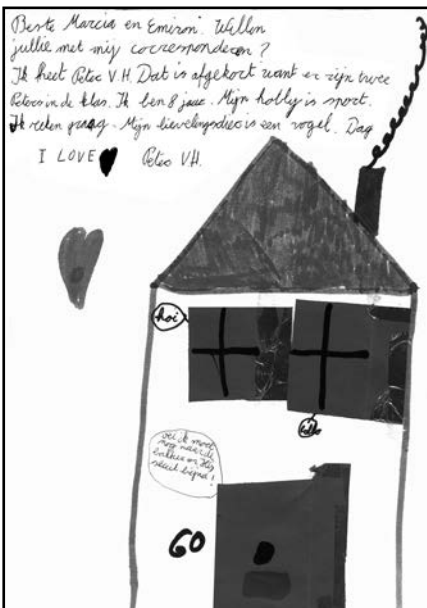
Ons enig doel is, ervoor te zorgen dat zijn werk geen verspilde energie is en dat de correspondentie een echte verrijking voor hem betekent en geen zinloos tijdverdrijf wordt.

Je brief redigeren

Oudere leerlingen, die zorgvuldig werken, kunnen de brieven meteen afwerken. Van de anderen wordt de oefenversie in de loop van de week door de meester nagekeken. Samen met het betreffende kind nakijken is heel wat vruchtbaarder. Dat kan als de klas in de werkhoeven bezig is. Het nakijken kan kind voor kind gebeuren naarmate de brieven afkomen. De meester gaat natuurlijk niet met het rode potlood 'tekeer'.

Na correctie op zinsbouw, spelling en soms ook de compositie van de brief, kunnen de kinderen beginnen met afwerken en illustreren.

In sommige klassen beslist de meester op welke dag dat gebeurt.

Een mooie brief

Illustreren is niet perse noodzakelijk, maar maakt de brief leuker om naar te kijken, zoals de plaatjes in een boek en gekleurd papier om een cadeautje.

Bij de kleintjes gaat het vanzelf. Alsof ze op die manier een aanvulling geven op de schriftelijke uiting waarvan ze zich nog niet helemaal zeker voelen.

Tekeningen met kleurpotlood of met viltstift en plakwerk verschijnen op de brief. Zo uitbundig dat men soms genoodzaakt is wat af te remmen en een keuze te laten maken.

De groten doen ervaring op met verschillende illustratietechnieken; bij het doorbladeren van de brieven kan

men verbaasd staan over de durf en de originaliteit van het werk. De briefwisseling vormt een telkens hernieuwde stimulans om nog iets mooiers te bedenken. Deze 'wedijver' is niet schadelijk, maar een bron van vreugde en inspiratie.

Laatste controle

Als de brieven klaar zijn, kan de leraar ze nog eens doornemen om de puntjes op de *i* te zetten.

We moeten hierbij denken aan (vaak kritische) ouders die zich bijzonder interesseren voor de post van hun kinderen, maar vooral aan de kinderen zelf die een vlekkeloze brief moeten ontvangen, ook wat de spelling betreft. Het verbeteren moet uiteraard zo bescheiden mogelijk gebeuren, om de mooie brief niet te bederven en om niet de aandacht van de ontvanger te vestigen op doorhalingen.

Bij deze laatste lezing stelt de meester tevens het ideeënbriefje voor zijn collega op waarin hij de interessante gedeeltes en de inhoud van de brieven noteert.

Ten slotte moet nog het aantal brieven gecontroleerd worden, liefst door een of twee leerlingen, want een ontbrekende brief vormt een bittere teleurstelling, soms zelfs een klein drama in de correspondentieklas. Dat is eenvoudig te vermijden, door een vrijwilliger een briefje te laten schrijven waarin het ontbreken (bijvoorbeeld wegens ziekte) wordt uitgelegd.

Frequentie van de uitwisseling

Na ontvangst van de post zijn er meestal zo'n acht tot tien dagen verlopen, voordat de antwoorden verzendklaar zijn.

Dat wordt dan weer ruim tien dagen wachten op de volgende zending.

Deze frequentie lijkt de vele corresponderende klassen uitstekend te bevallen. Minder vaak schrijven (met inbegrip van bijgesloten producten als gedrukte teksten, albums, schilderijen) geeft het risico dat de correspondentie op het tweede plan komt en zo niet meer de rol vervult van een motor van het schoolwerk. Bovendien ontstaat bij de kinderen teleurstelling over die post die maar niet komt.

Als we de kinderen zelf lieten bepalen hoe vaak ze mogen schrijven, zouden

we zien dat sommigen elke dag aan hun vriendje schreven. Dit experiment met vrije correspondentie wordt op het ogenblik door verschillende kinderen gedaan en die zijn er zeer tevreden over.

5) De gezamenlijke brief

Aanleiding

De gezamenlijke brief komt spontaan tot stand als alle kinderen in de klas vol zijn van een bepaalde gebeurtenis, of vragen willen stellen die de groep aangaan.

Zo veroorzaakt de ontvangst van een pak cadeautjes, van een mooi album, of erg geslaagde schilderstukken een zo groot enthousiasme, dat ieder niet alleen bedanken wil in zijn eigen brief, maar vindt dat er ook een brief van allemaal aan allemaal, van klas aan klas, gestuurd moet worden.

Het sneeuwt voor de eerste keer, of er is een geweldige storm geweest: dit zijn dingen die de een gezamenlijke brief waard zijn. Een stukje uit zo'n gezamenlijke brief:

De Loire is vorige week plotseling gestegen. Zaterdag 22 mei was de hoogte 22 cm en maandag 24 mei 187 cm. Daarna is hij weer gaan zakken, maar met de regen van de laatste dagen is het mogelijk dat hij weer stijgt.

De groten voelen aan dat de gezamenlijke brief meer gewicht geeft aan het bericht. Het formaat, meestal groot, zodat iedereen het tegelijk kan lezen, draagt daar nog toe bij. Voor deze gezamenlijke brief wordt ijverig gezocht naar de beste formulering en moet de illustratie zo mooi mogelijk worden.

Spiegelbeeld

Een gezamenlijke brief is eigenlijk een soort spiegel voor de klas en iedereen wil er een beeld in zien waar hij trots op kan zijn.

Daarom hechten we zo veel waarde aan alle gezamenlijke werk.

Het behoort tot de grondslag van de morele en sociale vorming van elk individu.

Voor de kleuters is de gezamenlijke brief niet zo gewichtig, al was het alleen maar omdat er vrijwel elke keer als er persoonlijke brieven verstuurd worden, ook een gezamenlijke brief meegaat.

HOI BESTE BLOKZIJLSE BOVENBUREN!!!

Hoe gaat het met jullie ? Zit er nog pit in ? Sorry dat we niet meer geschreven hebben :

We hadden het druk: we hebben opendeurdag gedaan, we zijn op kamp geweest, we deden een project over Spanje..... De opendeurdag ging over portret . We maakten een muzikaal portret van onze klas. Je kon gedichten laten maken over jezelf, een tekening van jezelf laten maken en foto's laten maken (daarvoor kon jeje verkleeden) We hebben veel chips, ijsjes, taart en frieten gegeten. We hebben dansjes op het free podium gedaan.

We zijn op kamp geweest naar zee. Lees de KAMPGRABBELS maar! Project Spanje is verleden tijd. We hebben tapa's gemaakt en Miroschilderijen. Don Quichot kwam tegen windmolens vechten. Een kok kwam paella koken in een reusachtige pan., we maakten ook een museum, daar was onderandere het zwaard te bezichtigen van El Cid.

Nu zijn we met werkstukjes bezig.

KIM CLUSTERS ZAT IN DE FINALE VAN ROLAND GAROS!

Ons schooljaar is bijna gedaan (29 juni) voor jullie ook? Dan is het vakantie!

Heel dikke groeten van onze klas!

Die vormt een noodzakelijke band waardoor ieder zich rekenschap leert geven van het leven en de interesses van de eigen en de andere groep.

De individuele brief van een jonger kind is niet meer of minder dan een zeer persoonlijk bericht dat vertelt over zijn spel, de dingen die thuis gebeurd zijn, allemaal dingen die niet de hele klas raken.

Wanneer een kind bijvoorbeeld schrijft, of door de juf laat schrijven:

Gisteren heb ik gebald met mijn broertje Dominique..'

Zondag ben ik naar mijn tante geweest. Ik heb slagroom gebak gegeten...

heeft alleen het correspondentievriendje er belangstelling voor.

Maar als we in een gezamenlijke brief vertellen:

Morgenmiddag gaan we met z'n allen naar het bos en we nemen mooie herfstbladeren voor jullie mee en paddestoelen...en je zult nog wel meer ontdekken in ons pak,

dan hebben alle correspondenten er mee te maken. Ze verheugen er zich gemeenschappelijk op.

Samen schrijven

Meestal schrijft de juf zelf de gemeenschappelijke brief,

heel groot met viltstift, zodat het duidelijk leesbaar is.

Soms kunnen handige kinderen het doen.

Maar iedereen helpt bij het opstellen.

Na discussie worden de onderwerpen voor de brief gekozen en op bord geschreven. Voor ieder onderwerp wordt een zin of alinea bedacht.

Dit kan mondeling of schriftelijk. De beste zin wordt gekozen.

De kinderen helpen de juf bij de spelling. Het woordenboek en het vergelijken met reeds bekende woorden helpen snel de laatste moeilijkheden oplossen.

Met plezier wordt de brief nog eens overgelezen. En als er zo'n gezamenlijke brief binnenkomt, is iedereen erbij om te ontdekken wat er in staat!

Is dat niet een sterke motivatie om te leren lezen en schrijven?

Zowel bij de kleuters als bij de groten vormt de gemeenschappelijke brief de onmisbare aanvulling op de persoonlijke brief.

Het is voor iedere eenling een prikkel om zich actief en verantwoordelijk groepslid te voelen.

Correspondentie en E-mail

Jeroen Tans

Dear friends,
I'm Mauro Presini, a teacher of primary school 39 years old and we are the children of the little school of Cocomaro di Cona Ferrara - ITALY (Age: 6 to 11).
First of all excuse us for the grammar but we are able to write in English only a little bit.
After we have found your e-mail address through the Internet (IECC), we have decided to involve you in our research.
In fact since five years we enjoy to collect and study RHYMES, particularly COUNTING-OUT RHYMES or RHYMES USEFUL FOR CHOOSING WHICH CHILD BEGINS A GAME. (Watch at the end of this document).
We asked them at our parents, grandparents, friends; two years ago, at about two hundred of Italian school and, the last years, at several school or teacher of the world through the Internet.
Therefore since today we have transcribed about 1.900 rhymes and three hundred of them came from 50 different nations.
It was (is) a great job but is very satisfying because we discover wonderful things: the sound, the fantasy, the rhythm, the funny words, the non-sense and other delightful material. But, first of all, the similarity and the nearness between the children of the world.

Dit is een van de Engelstalige e-mailtjes die wekelijks op de mail binnenkomen via de pabo Hengelo. Op die pabo halen ze wereldwijd e-mailberichten van het internet die geschreven zijn door collega's of leerlingen. Dit e-mailtje leidt tot misschien wel de mooiste correspondentie die mijn leerlingen voeren. Ik lees hem in de kring in het Engels voor en leerlingen geven in grote lijnen aan wat de bedoeling is.

Dat kunnen ze verrassend goed. Aan het eind van de ochtend gaan ze naar huis met de opdracht om thuis maar eens na te vragen wie daar nog een aftelversje kent. Die worden op school niet meer gebruikt en ik kom zelf ook niet veel verder dan 'un dun dip, krijg een dikke lip'

Diezelfde middag komen er al een paar de groep binnen.

Het zijn wel telkens dezelfde versjes. Pas na het idee om opa en oma maar eens even te vragen, stromen ze binnen. Leerlingen gaan ook in boeken op zoek. Na een tijdje mail ik de aftelversjes die we het mooist vinden naar Italië. Als dank ontvang ik prompt een hele rij aftelversjes van over de hele wereld. Van een hele rij kunnen we alleen maar raden wat er staat. Het is prachtig om die hardop te lezen. Dat doen we meerdere keren. We gaan op zoek naar gemeenschappelijke kenmerken. Vervolgens gaan leerlingen ze zelf schrijven, ook alleen maar op klank en ritme. Prachtig. Het heeft de groep

enkele weken bezig gehouden, een onverwacht project, afwisselend en met een grote intensiteit.

Via de mail en internet komt de groep tegen heel veel onderwerpen tegen. E-mailtjes worden in de kring voorgelezen en als er in de kring veel gereageerd wordt, doen we er iets mee. Soms geeft een groepje leerlingen aan dat ze het willen uitzoeken en het e-mailbericht gaan beantwoorden. Het gaat eigenlijk precies hetzelfde als met de eigen teksten en verhalen die in de kring komen.

Het gaat vaak over hele eenvoudige dingen. Een onderzoek naar een namen top drie uit verschillende landen is voor Amerikaanse kinderen misschien wat teleurstellend als bij ons op school Dennis en Mark bovenaan staan. Maar als we een 'coala knuffel' uit Australië in de groep te logeren krijgen met een koffertje vol leuke cadeaus en een dagboek, houden mijn leerlingen het dagboek veertien dagen intensief in het Engels bij. Ze vertellen over de gang van zaken in onze groep en wat ze 's avonds en in het weekend doen. Na twee weken vullen we het koffertje met een Nederlands prentenboek en typische Blokzijler cadeaus.

Dit soort correspondenties is bijna altijd kort en intensief.

Kei tof ... te gek

Bij deze e-mailprojecten is het natuurlijk handig dat mijn leerlingen gewend zijn om te schrijven met leeftijdgenoten, om vragen te stellen en antwoorden te formuleren.

Al jaren zoek ik aan het begin van het schooljaar contact met een collega van een bovenbouwgroep in een van de Vlaamse steden.

Op internet zijn de telefoonnummers makkelijk te vinden.

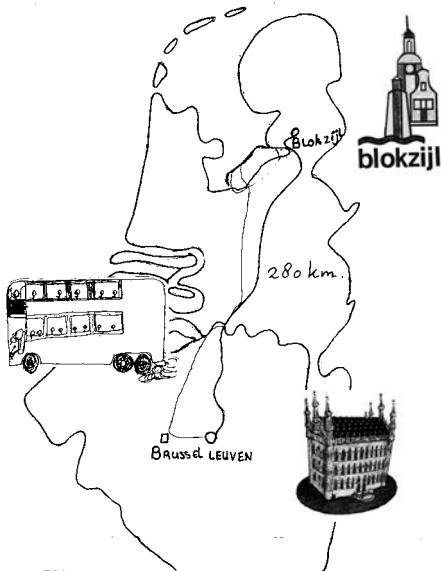
Mijn groep 6 7 8 schrijft nu met de derde graadsgroep van basisschool

De Appeltuin uit Leuven. Iedere week gaat er minstens een gevulde enveloppe op en neer met daarin in ieder geval een brief van de groep.

Dat is de enige afspraak die ik van te voren met de collega's Ronni en Miet gemaakt heb. En als de post uitblijft, mailt of belt een van de leerlingen.

De oorzaak zit hem nog wel eens in verschillende vakanties of in een project dat alle tijd in beslag neemt.

Er moet iedere week wat verstuurd worden om de correspondentie levend te maken en te houden. In de enveloppen kunnen ook eigen teksten,

Dan beseft ik dat ik ze waarschijnlijk nooit meer zal zien.
Dat vind ik een raar en pijnlijk gevoel.

Nina

klasse(n)kranten, werk-stukken, cassette-en videobanden of creatief werk meegezonden worden. Daarnaast kunnen leerlingen regelmatig e-mailen, omdat in beide groepen een internet-aansluiting aanwezig is. Ik kies al jaren met opzet voor een grotere Vlaamse binnenstadsschool om de tegenstelling met mijn plattelandsschool van 70 leerlingen zo groot mogelijk te maken. Op deze manier worden leerlingen geconfronteerd met een andere taal en hele andere leefgewoonten. Ze hebben elkaar heel wat te vertellen.

Het schrijven van Vlaamse leerlingen levert boeiende taalontdekkingen op. Naast woorden die ze grappig of leuk

vinden, is vooral de andere zinsbouw opvallend.

*hoe noemt jij?
de school is gedaan
is dat je lief?
wilt jij daar een foto van trekken?*

Prachtig om met de groep te praten over zinsbouw en delen uit een zin. Wat vind je mooier klinken? Waarom zouden ze dat zo zeggen? Kunnen we een gedicht op die manier maken? In een zinvol verband wordt aandacht besteed aan zinsbouw en spelling.

Ook worden er woordenlijsten aangelegd;

<i>sapje</i>	<i>frisdrank</i>	<i>onkel</i>	<i>oom</i>
<i>embras</i>	<i>geruzie</i>	<i>kot</i>	<i>kamer</i>
<i>kleedje</i>	<i>jurk</i>	<i>kader</i>	<i>fotolijstje</i>
<i>verjaren</i>	<i>jarig zijn</i>	<i>kastrol</i>	<i>pan</i>

<i>vuilbak</i>	<i>prullenbak</i>	<i>shotte</i>	<i>schieten</i>
<i>kei tof</i>	<i>te gek</i>	<i>proper</i>	<i>schoon</i>

De correspondentie is belangrijk voor de kijk van kinderen op de wereld. Gewone dingen worden door 'de benedenburen' heel ongewoon gevonden. Zo willen ze uitleg over trefbal of een skelter. Verbazing dat ze dat daar niet kennen. Zulke voor ons gewone zaken gaan mijn leerlingen ineens met heel andere ogen bekijken. Er is een heleboel waar je zomaar aan voorbij loopt. Bij ons op de boerenerven hebben alle kinderen een skelter, maar waar laat je die in de binnenstad en waar moet je daar skelteren? Het dwingt ze over hun eigen situatie na te denken en die te verwoorden. Er wonen in Blokzijl geen allochtone kinderen.

Via correspondentie komen ze toch in aanraking met andere culturen, gewoonten en bijvoorbeeld de betekenis van allerlei feestdagen. Daarom zijn we ook al een tijd bezig met het opzetten van een e-mail correspondentie met een school in Bolivia. Via de post blijkt dat haast niet mogelijk.

De post raakt zoek en is soms maanden onderweg.

Leerlingen moeten duidelijk op papier proberen te krijgen wat hen bezighoudt. Ze moeten duidelijk formuleren en herformuleren.

En we vinden ook dat het zoveel mogelijk zonder spelfouten moet zijn en dat er aandacht is besteed aan de lay-out. Het maakt niet uit of het daarbij om een brief of een e-mail gaat.

hoe gaat het met jullie?

Met ons gaat alles goed.

We wilden jullie vragen hoe jullie die mooie druk maakten, maar Jeroen heeft het ondertussen al uitgelegd.

Handig zo, jullie meester in onze klas.

Jullie hebben hele mooie teksten gemaakt, zoals "Als ik een ster was" en "Bij jou !" Woont die vriend echt in Athene?

H.V.O. heet bij ons zedenleer, maar we hebben het niet op school, omdat dit een Freinet-school is.

We vinden dat we met projecten, klasraad en het gewone leven in de klas ook leren denken over het leven, naar anderen luisteren en je eigen mening geven. Jullie schreven ook iets over Erasmus.

Erasmus heeft een tijd in Leuven gewoond.

Jullie meester heeft toffe ideeën zoals de voetenmachine die voeten meet tot op de millimeter. Het grootste verschil tussen twee voeten van een kind is één centimeter en het kleinste nul millimeter.

We wisten niet wat een postzegelactie was voor jullie er over schreven, maar enkele kinderen willen wel iets kopen.

Daaaaaaaaaaaaaaaaaag Winnie en de hele klas!

Het oog van de meester

Scholen die veel corresponderen, weten dat het schrijven moeizamer verloopt of stil valt als de leerkracht ziek is, zeker bij de groepsrespondentie.

Dan blijkt ineens wat de rol van de leerkracht is.

Die is belangrijk en niet alleen voor de voortgang en ter inspiratie:

- Om te beginnen zoek ik voor de groepsrespondentie zorgvuldig een andere groep uit.

- Omdat ik zo langzamerhand veel collega's ken, is dat niet zo moeilijk.

- 1) Ik help leerlingen in het begin met het reageren op de inhoud van de ontvangen brief. En ik zorg er bijvoorbeeld voor dat ze eerst antwoord geven op gestelde vragen en dat ze niet langs elkaar heen gaan schrijven.
Met de klassenbrief naar Leuven doen we dat samen.
Als ze dan individueel gaan corresponderen, weten ze waar het om gaat.
Ze snappen mijn kanttekeningen bij een proefprint meestal vlot.

- 2) Ik stel eisen. Schrijven ze leesbaar?
Sommigen hebben onvoldoende zelfkritiek of maken zich er gemakkelijk van af. Bij anderen eis ik dat de mail goed van opbouw, taal en lay-out is.
Het moet gelezen worden. Daar doe je wat voor.

- 3) Een leerling zorgt er voor dat de enveloppen op tijd op de bus gaan.
Ik controleer dat.

Het oog van de meester is gedeeltelijk bepalend, maar de leerlingen moeten het toch zelf doen en als ze de ruimte krijgen gaan ze het ook doen. Dat is bij ons op school wel duidelijk, zeker nu we een netwerk hebben, waarbij ze vanaf iedere computer kunnen internetten en e-mailen.

Het wordt al snel persoonlijk

Onze leerlingen zijn dus gewend om met leeftijdgenoten te corresponderen.

Binnen die groepsrespondentie ontstaan telkens individuele correspondenties. Dat gaat op twee manieren; met de post en per e-mail. In de enveloppe gaat een cassettebandje, een tekening of een knutselwerk. En verder inspirerende kunstzinnige technieken, die zich nog niet zo makkelijk per e-mail laten versturen.

Er kan wel een digitale foto van gemaakt worden, maar dat is niet zo tastbaar. Een vraag of een berichtje gaat per e-mail veel sneller en is goedkoper. Leerlingen kunnen het zelfstandig afwerken op een tijd die in hun eigen werkplanning past. Geen postzegel en geen brievenbus meer.

Bij mij in de groep besteden ze al jaren hun meeste mailtijd aan corresponderen met leeftijdgenoten van heel verschillende scholen.

De echte 'schrijvers' van de groep grijpen hun kans en succesvolle correspondenties zijn inspirerend voor groepsgenoten.

In het begin worden deze 'briefwisselingen' nog wel eens in de kring voorgelezen, maar gaandeweg kunnen ze steeds persoonlijker worden.

De groep en dus ook de leraar wordt er steeds meer buiten gehouden.

Van een enkele leerling lijkt een correspondentie stil te zijn gevallen, maar als ik vraag hoe dat zit, blijken ze thuis met elkaar verder te mailen en schrijven. 'Jullie hebben niks te maken met wat we elkaar schrijven'.

Goede e-mailcontacten

Het e-mailen organiseren de leerlingen vaak zelf en ik heb ze op heel verschillende manieren zien ontstaan, bijvoorbeeld:

- met een vader die in een andere plaats woont;
- met een oud klasgenootje;
- met een buurjongen die op een andere school zit;
- met familie die in een andere plaats of in het buitenland woont;
- via een site die ze in tijdschriften als bijvoorbeeld de 'taptoe' of de 'Fancy' tegenkomen;
- via een van de projecten waar onze school aan meedoet;
- door middel van de site van De Freinetbeweging (www.freinet.nl), waar over alle deelnemende kinderen meer informatie te vinden is;
- bij het kijken op sites van andere scholen, die steeds meer op het internet verschijnen.

De mogelijkheden worden steeds groter. Kennis van die ontstaansmogelijkhe-

den kan nuttig zijn bij het helpen van leerlingen die uit zichzelf niet zo snel stappen zullen zetten. Ik stel mijn 'antenne' af op misschien te vormen koppels. Ik ken mijn leerlingen goed en geef soms een mail over een bepaald onderwerp bewust aan een bepaalde leerling. Ik let op goed geschreven mailen, of mailen met origineel taalgebruik. Een goede schrijver aan de andere kant, biedt een grotere kans op een lekker lopende correspondentie. Ook vraag ik collega's van elders die ik goed ken of die voor een bepaalde leerling een mogelijke correspondentievriend heeft.

E-mailen is niet altijd makkelijk

Individuele correspondentie via e-mail lijkt op het eerste gezicht misschien eenvoudig, maar het blijkt niet altijd even soepel te verlopen.

Er zijn wat handvatten nodig om tot een goede uitwisseling per e-mail te komen.

Net als bij de groepsrespondentie maken we daarbij gebruik van persoonlijke ervaringen die freinetwerkers al jaren hebben opgedaan.

Zelf let ik op:

- a) leerlingen moeten binnen een week terugmailen. Het werkt beter als er regelmatig (terug)geschreven wordt. Sinds we een netwerk hebben, kan dat vanaf iedere computer.
- b) leerlingen kunnen makkelijk bij de computer en ze worden niet regelmatig van het apparaat verjaagd door leerlingen van andere geroepen die er ook iets mee willen.

Leerlingen moeten leren corresponderen. En slechts bij een paar gaat het 'vanzelf'.

- Om te beginnen let ik er op of ze ingaan op de brief die is binnengekomen. Als ze langs elkaar heen schrijven is de correspondentie meestal geen lang leven beschoren.
- Ook is het belangrijk dat ze een vraag wel duidelijk moeten formuleren. Kinderen formuleren hun vraag vaak wat te bondig. Ze realiseren zich niet voldoende dat de leerling van een andere school hen niet of nauwelijks kent. Hetzelfde geldt voor het geven van een antwoord op een vraag. Dat is ook niet altijd eenvoudig. Leg bijvoorbeeld

via de mail maar eens uit hoe een melkrobot werkt.

- Net als bij het schrijven van teksten, gaan ze voor een mail ook regelmatig met z'n tweeën achter een computer zitten. Dan kunnen ze elkaar op weg helpen.
- Een paar jaar geleden las ik bijna alles voordat het verzonden werd. Het gaat immers de school uit naar weet ik veel wie allemaal. Veel leerlingen maken een proefprintje van hun e-mailtje en laten dat aan mij lezen, voordat hij verzonden wordt. Dat was op een gegeven moment niet meer bij te houden. Nu wil ik van sommige leerlingen nog steeds alles lezen voordat het weggaat. Dat heb ik uitgelegd en met die leerlingen besproken. Anderen komen uit zichzelf met een printje bij me of gaan naar een groepsgenoot, waarvan ze weten dat die goed in taal is. Die leerlingen willen dat ook wel graag, omdat niks vervelender is om van een 'vreemde' te horen te krijgen dat ze zo'n rare mail hebben geschreven of dat hij vol spelfouten zit.
- Er zijn scholen waarmee goed te schrijven valt en scholen waarmee het telkens niks wordt. Leerlingen aan de andere kant moeten bijvoorbeeld ook de ruimte krijgen om regelmatig te kunnen mailen. Mijn leerlingen zijn er snel achter met welke scholen het goed loopt.
- Ik zorg er voor dat leerlingen een map hebben waar alles wat ze schrijven en ontvangen in kunnen opbergen. Het is soms handig (wat had ik ook al weer geschreven?) en het blijft altijd leuk om oude mailen nog eens door te lezen.
- E-mailberichten die beginnen met *ik ben* en *ik heb* en *wie wil er met me schrijven?* leiden bijna altijd tot niets.

Na een paar keer hebben de correspondenten elkaar niets meer te vertellen. Als leerlingen gezamenlijk iets hebben, is de kans groter dat het wat wordt.

Een apart hoofdstuk vormen racistische praat, scheldpartijen of taalgebruik waar ik geen prijs op stel. Als er veel e-mailen de school uitgaan, heb ik daar lang niet altijd controle op. Ook in mijn groep zitten ongetwijfeld leerlingen die af en toe het een en ander uitproberen. Dan hoop ik dat collega's of leerlingen van andere scholen deze leerlingen ter verantwoordingen roepen. Dat doen we zelf ook als we een e-mailtje binnenkrijgen waarvan de inhoud ons niet zint.

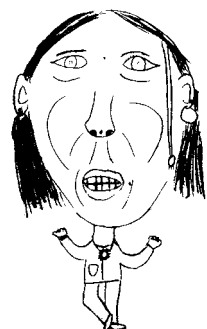
Als ik het zelf tegenkom of als een leerling bij me komt en meldt dat iets in een mail 'raar'vindt, bespreken we dat in de kring. Dan vragen we per e-mail waarom dat gedaan wordt en geven aan wat we er van vinden. Het blijft toch een zaak van vertrouwen in je leerlingen.

E-mailen kan met meer

Nynke uit mijn groep kwam bij een leesproject een e-mailbericht tegen van een Nynke uit Kuinre. Dat was leuk. Er werd geantwoord.

In dat project e-mailen leerlingen van acht basisscholen met elkaar over boeken. En wat bleek... Nynke uit Steenwijkerwold zag deze e-mailberichten ook. Er werd nog meer gemaaild en al gauw had het niets meer met boeken te maken. Het aanmaken van een groepje in het adresboek is een peulenschil en biedt nieuwe mogelijkheden.

Het afgelopen jaar ontstond er ook een groepje leerlingen dat met elkaar ging mailen over alles wat met Harry Potter te maken had. Omdat veel van

deze mailen in de kring worden voorgelezen, komt dit ook in de groep. Het maakt groepsgenoten nieuwsgierig.

freinet.nl

Welkom op de pagina van Paco Nieuwland

Ik ben Paco Nieuwland, 11 jaar en mijn e-mailadres is Bothoven.ES@hesoct.educatie.ne

wat je echt van mij moet weten
 Enschede is mijn geboorteplaats.
 Mijn hobby is tafeltennis.
 Ik wil later Italiaans leren en in een Italiaanse band spelen.
 Italiaans vind ik mooi, omdat het snel is en heel anders is als Nederlands.
 Ik hou van muziek omdat er soms mooie klanken zijn. Ik speel zelf piano en vroeger speelde ik blokfluit. Italiaanse muziek zou ik ook wel willen spelen.
 Tekenen doe ik elke dag.
 Ik teken, omdat ik vind dat ik het best goed kan. Ik teken vaak over Dragonball Z/GT.
 Een vriend van mijn vader is tekenaar. Hij leert mij om 3d en op schaal te tekenen.

Dit schrijven en mailen helpt mijn leerlingen bij hun ontdektocht in de wereld. Al schrijvende verkennen ze hun wereld. Schrijven en lezen ontwikkelen zich al doende in een voor de leerlingen zinvolle context. Kortom corresponderen is een heel wezenlijk hulpmiddel bij ons in de groep.

Het internet voegt nog iets toe

Christel van Coevorden

Welkom op de pagina van Paco Nieuwland

Ik ben Paco Nieuwland, 11 jaar

en mijn e-mailadres is Bothoven.ES@hesoct.educatie.ne

wat je echt van mij moet weten

Enschede is mijn geboorteplaats.

Mijn hobby is tafeltennis.

Ik wil later Italiaans leren en in een Italiaanse band spelen.

Italiaans vind ik mooi, omdat het snel is en

heel anders is als Nederlands.

Ik hou van muziek omdat er soms mooie klanken zijn.

*Ik speel zelf piano en vroeger speelde ik
blokfluit. Italiaanse muziek zou ik ook wel
willen spelen.
Tekenen doe ik elke dag.
Ik teken, omdat ik vind dat ik het best goed
kan. Ik teken vaak over Dragonball Z/GT.
Een vriend van mijn vader is tekenaar. Hij leert mij om 3d en op
schaal te tekenen.*

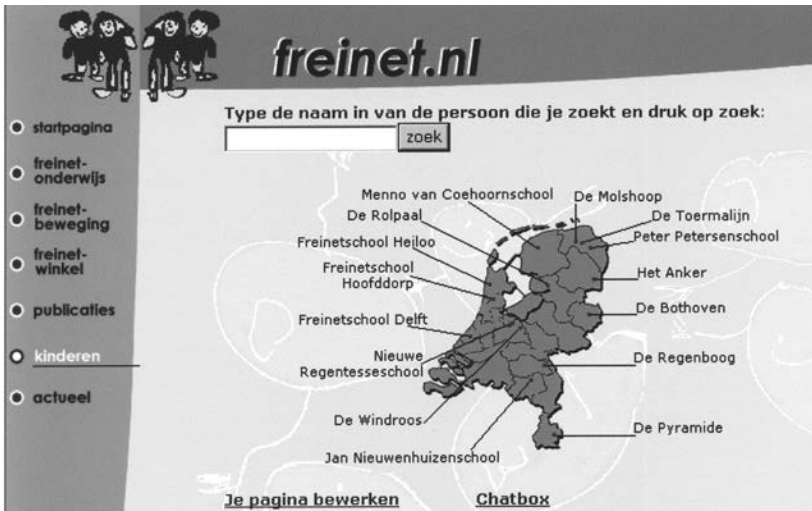
'Wat je echt van mij moet weten

Op dit stuk van hun internetpagina kunnen leerlingen zichzelf voorstellen. Dat lijkt eenvoudiger dan het is. Wat vertel je nu over jezelf wat honderden leerlingen van andere scholen kunnen lezen? Leerlingen hebben snel de neiging om over uiterlijk en hobby's te schrijven. Als iedereen dat doet, wordt het een saaie boel. Een pagina wordt pas interessant en aantrekkelijk voor andere kinderen als er meer op staat dan standaardinformatie. Het is bijvoorbeeld niet boeiend om te lezen wat Paco's muziek-voorkeur is. Daar lezen kinderen overheen: veel te vaag en algemeen. Maar als Paco vertelt dat hij van Italiaanse taal houdt, omdat hij het zo'n mooie en snelle taal vindt en dat hij later in een bandje wil spelen, dan is er kans op reactie. Dat is iets bijzonders, dat springt eruit. Zo iemand kan reacties verwachten van kinderen met vergelijkbare interesse of die gewoon nieuwsgierig zijn, waardoor een regelmatige correspondentie op gang kan komen. Maar ook als iemand iets heel bijzonders te melden heeft, is het van belang dat bijzondere op een 'prikkelende' manier over te brengen.'

Dit is het begin van een 'handleiding' van een nieuw project (Frei-net-werk), waarin een aantal vernieuwingscholen uit Nederland aan het experimenteren is met het gebruik van internet in de groep. De eerste euforie van het internet ebt weg, er blijkt even niet mee te verdienen te zijn wat velen eerst gedacht hebben. Sites en internet-bedrijven verdwijnen net zo snel als ze gekomen zijn. Toch denken we dat het voor schoolgroepen mogelijkheden biedt. Meer nog dan alleen een makkelijke zoekmachine. Reden genoeg om met dit experiment te starten.

Het eerste doel is het creëren van een plek waar alle deelnemende kinderen op een eenvoudige manier iets over zichzelf kunnen vertellen en eigen werk kunnen presenteren. Dit overzicht geeft andere kinderen redenen om te

reageren. Het zet aan tot Een van de praktische kanten van deze site is

dat het werk van verschillende scholen bij elkaar is gezet, wat het zoeken naar leerlingen, die gewend zijn om te schrijven, eenvoudiger maakt. En dat is een van de sleutels tot het succes, tot een goedlopende correspondentie. Kinderen komen kinderen tegen van andere scholen, die in hun week-organisatie in ieder geval ruimte geven om te schrijven.

Als je www.freinet.nl zoekt en dan naar kinderen gaat, krijg je dit:

Als je op verder deze site wilt rondkijken, lukt dat niet. Dat is jammer. Er zit een wachtwoord op, dat alleen de deelnemers kennen. Er wordt de laatste tijd namelijk steeds meer gewaarschuwd om leerlingen af te schermen op het internet en dat hebben we dan ook gedaan. Er zijn mensen met minder frisse bedoelingen die op het internet surfen op zoek naar kinderen. Het wachtwoord is dus een noodzakelijk opgeworpen hindernis. We vinden het wel een verarming, want op deze manier kunnen geen andere dan aangemelde kinderen mee-mailen. Het is niet anders, ook dat hoort bij het internet

Een eigen pagina met actueel eigen werk

Naast de tekst, waarin ze zichzelf kunnen voorstellen, kunnen kinderen een foto van zichzelf op hun pagina zetten. Een getekend zelfportret kan een

goed alternatief zijn.

Kinderen kunnen ook hun eigen teksten en werkstukken waar ze trots op zijn 'uploaden'. De handleiding, die bij het programma hoort, is eenvoudig. Als de tekst er eenmaal instaat, is het niet mogelijk om deze te bewerken of te verwijderen. Opletten geblazen dus, voordat je hem er op zet.

Kinderen presenteren hun werk aan vele anderen. Ze zullen niet hun eerste de beste tekst op de site plaatsen. Ze willen kwaliteit laten zien. Als teksten niet verwijderd kunnen worden, zullen ze nog een keer kritisch naar hun tekst kijken voordat ze hem toevoegen.

Ook aan de opmaak in 'word' en de bladspiegel kan de nodige aandacht zijn besteed. In totaal kunnen er drie teksten op de site zelf geplaatst worden. Dat blijven altijd de meest recente. Als er namelijk een vierde komt, dan verdwijnt de eerste vanzelf in het archief. Dat houdt de te lezen teksten actueel.

Steeds meer kinderen maken hun werkstuk helemaal af door er plaatjes (al of niet van het internet) aan toe te voegen. Ook scannen ze een eigen tekening en plaatsen die in de tekst. Zijn er hele handige kinderen in de groep, dan zorgen deze ook nog voor een achtergrondmuziekje. Kinderen leren elkaar dit in een mum van tijd.

De correspondentie

Iedere dag kunnen de deelnemers hun pagina zelf bijwerken vanaf iedere computer die een internetaansluiting heeft. Het gaat dus thuis net zo makkelijk als op school. Daarnaast organiseert iedere groep zelf op welk moment kinderen achter het internet kunnen. Het moet ingepast worden in het werkritme van de groep.

De leerkracht organiseert dit in overleg met de groep en moedigt de kinderen aan om op elkaars pagina's te kijken. Als het een plek heeft in het weekrooster, is er een goede kans dat er regelmatig gekeken wordt, dat er correspondenties ontstaan. Wat er gevonden wordt, komt weer in de kring. Kinderen hebben de mogelijkheid om op de pagina van andere kinderen een eerste reactie te typen. Die reacties worden verzonden naar de groep waarin de auteur zit. In de kring wordt die reactie besproken. Het maakt de groep nieuwsgierig en inspireert kinderen om te gaan kijken en ook te reageren. Het kan leiden tot onderzoek in de groep. Het kan ertoe leiden dat kinderen ook individueel met elkaar gaan e-mailen. De meeste kinderen hebben een

e-mailadres dat op hun pagina te vinden is. Voor langere reacties, vragen en regelmatige correspondentie kunnen ze hier gebruik van maken.

De Regenboog
oecumenische freinetschool
voor primair onderwijs

Pagina's van kinderen van De Regenboog

Gedreven puzzelaars...

Op deze pagina plaatsen we links naar sites die gemaakt zijn door leerlingen van onze school. Dat kunnen pagina's zijn die door de kinderen thuis zijn gemaakt. Maar ook onder schooltijd wordt er momenteel driftig ontworpen.

De primeur had Bob, leerling van De Sprinkhanen: Hij heeft als eerste een eigen plekje op het internet voor elkaar gebouwd!

Titel: [Homepage van Bob!!!](#)

De Identiteit
Aanpak & rooster
Ouders & school
Activiteiten
Extra begeleiding
Onze schoolkrant
Ons schoollied
Kwaliteit
Agenda
Zakelijke gegevens
Meer informatie
Pagina's gemaakt door kinderen

De deelnemende groepen in het project Frei-net-werk zijn over het eerste jaar nog lang niet tevreden en de eerste technische aanpassingen zijn al uitgevoerd. Dat is de manier waarop freinetwerkers onderwijs al tientallen jaren onderwijs vernieuwen. Niet bedacht van achter een bureau, maar altijd ontwikkeld in de praktijk van alledag in een samenwerking van kinderen en leraren. Loopt het niet, dan overleggen ze wat er veranderd kan worden.

Site van de groep

Een hele andere manier om aan het corresponderen te komen is door te kijken op de sites van andere scholen. Er komen er steeds meer en de kwaliteit is heel wisselend. Met name enkele Vlaamse freinet-scholen hebben sites waar groepen het werk van kinderen presenteren.

Op de meesten daarvan is in allerlei variaties het volgende te vinden:

- *tonen wie we zijn*
- *klaskranten*
- *tekstenbieb*
- *projecten*
- *andere toffe sites*
- *art gallery*

Kinderen zijn vaak met z'n tweeën op zoek naar werk van leeftijdgenoten. Ze overleggen, discussiëren en geven hun mening. Allemaal vaardigheden die van pas komen. Communiceren via deze media is spannend en voorziet de kinderen snel in hun behoefte. Je kunt direct reageren op werk van andere kinderen en hun reacties beantwoorden. Via de kring zorgen de leerkracht en de groep (voor zover ze het nog bij kunnen houden) voor diepgang op eenzelfde manier als bij de correspondentie per brief.

Naschrift:

Redactie

Schoolcorrespondentie kan veel opleveren voor scholen die de communicatie integreren in hun onderwijs. Het is een bron voor zinvol en betekenisvolle werk.

Wie correspondeert leert schrijven door het veel te doen in een zinvolle context. Het hebben van belangstellende lezers op een andere school is uitstekende stimulans voor interactief taalonderwijs. Met name als dat plaatsvindt in een leeromgeving waar teksten besproken worden en waar het 'gewoon' is dat je samen nadenkt over zinsbouw, woordkeus, spelling en vooral over de boodschap.

De leerkracht en de groep zorgen voor bezinning en diepgang in de briefwisseling. E-mail sluit hier prachtig op aan. Het levert mogelijkheden op om de correspondentie te intensiveren en te versnellen. Daarnaast is corresponderen per e-mail ook wel anders, vaak korter en vluchtiger, maar ook verrassender.

De jarenlange ervaring, die collega's van vernieuwingsscholen hebben opgedaan met corresponderen is heel goed bruikbaar voor collega's van groepen waar de leerlingen willen e-mailen.

Wie correspondeert leert veel van de wereld om hem heen op een betekenisvolle manier. Kinderen worden aangemoedigd om zich te verplaatsen in de positie van de ander. Corresponderen helpt je om je te oriënteren op de wereld. Je wordt je bewust van je eigen omgeving en je leert over de omgeving van anderen. Het zet aan tot nadenken en verder onderzoek. De leerkracht en de groep zorgen voor inhoud en momenten van bespiegeling

Wie correspondeert leert ook nieuwe creatieve technieken. Werk van de andere groep inspireert ook om zelf aan het werk te gaan en verder te experimenteren. De werkstukken zijn vaak veel tastbaarder dan verzending per e-mail. Toch zijn er op internet ook overzichten van creatief werk van kinderen te vinden.

De leerkracht en de groep zorgen voor reflectie.

Wat je verstuurt ziet er goed uit.

De kracht van het inpassen van e-mailen in het werk van freinetgroepen zit hem voor een deel in de jarenlange ervaring met corresponderen en voor een ander deel in de zin en diepgang die freinetwerkers deze correspondentie weten te geven.

Het heeft een structurele plek in het onderwijs. Wat dit betreft is er weinig verschil tussen schoolcorrespondentie per enveloppe of die per e-mail. In de uitgangspunten van de 'oude' correspondentie ligt het succes van uitwisse-

Hello Betty, hi friends in group 1&2!

Thank you for your lovely letter, pictures and the rhyme from Nino!
I told daddy to write you a little letter, but it took him soooo long, so I am already in bed now.

My school has lots of nice children as well and we would like to mail each other? We could mail

photos of what we are doing and making, and the school. And we could talk about funny things, too.

What mail address should we use?

We have a 1/2 dutch family in the village with two children and I have to find out where they live and what their names are...

Lot's of love and kisses from Annabel and a very happy easter!

lingen met de moderne middelen verborgen.

Wie op deze manier correspondeert die leert!

Tips

1. Met wie?

Het is zeker in het begin nuttig en makkelijk om de collega van de correspondentiegroep goed te kennen. Neem contact op met een oud klasgenoot van de opleiding of iemand die je kent.

Voor een leerkracht die net begint is het handig om een koppel te vormen met een leerkracht die ervaring heeft met groeps correspondentie.

2. Waar?

Op de scholenlijst van De Freinetbeweging (www.freinet.nl) vind je adressen van scholen waar veel ervaring is op het gebied van correspondentie. Zeker voor beginners aan te bevelen om daar eens contact mee op te nemen.

3. De start.

Begin rustig. Stuur geen gigantische pakketten want dan kan de ontvangende klas door de bomen het bos niet meer te zien.

Liever met grote regelmaat een paar mooie dingen dan in één keer heel veel. Zorg voor wat variatie, zodat verschillende kinderen aan bod komen.

4. Frequentie en regelmaat.

Spreek vooraf met elkaar door wat de frequentie zal zijn en wie er zal beginnen. Regelmaat is belangrijker dan hoeveelheid. Pas met regelmaat gaat de correspondentie leven. Als de correspondentie eenmaal loopt, blijft regelmaat van groot belang. Belangrijke zaken en tips kunnen dan aan elkaar doorgegeven worden. Het geeft de correspondentie meer diepgang.

5. Lerarencontact.

Een goed contact tussen de leraren van de verschillende correspondentiegroepen is essentieel. En dat kan op verschillende manieren. Laat de groep ook weten dat je elkaar regelmatig belt of mailt.

6. Vastleggen.

Het gebruik van een correspondentieschrift of map kan heel nuttig zijn. Leerkracht en leerling kunnen het verloop van de correspondentie volgen.

7. Continuïteit bij ziekte.

Mocht de groepsleraar ziek worden, dan kan dat voor de continuïteit funest zijn. Laat een collega dat even aan de correspondentiegroep doorgeven.

8. Proefprint.

Oudere kinderen kunnen individueel met andere kinderen schrijven. Uit ervaring blijkt dat kinderen mooie en foutloze brieven hoog waarderen. Hier geldt zeker: wat je stuurt krijg je ook terug. Het is daarom verstandig om een eerste print door te lezen en van commentaar te voorzien. Het is handig om de proefprint te bewaren.

9. Regels.

Als er individueel geschreven wordt is het handig om een schrijfetiquette met de groep af te spreken: hoe ga je met elkaar om, wat kun je allemaal schrijven, wat moet je niet doen en hoe kun je op lastige situaties reageren.

10. Controle voor verzending.

Alle post wordt op een vaste plek verzameld. Als alles klaar is, wordt alles nog een keer met de groep doorgenomen. Gezamenlijk wordt bekeken of de te verzenden post er goed uitziet en of alles aanwezig is. Als een leerling geen brief ontvangt, is dat vaak een bittere teleurstelling. Stuur een verzamellijstje mee. Dat is handig, want zo kan de ontvangende leraar, zonder de brieven van de kinderen eerst te lezen toch alvast nadenken over en zich voorbereiden op de discussies en werkzaamheden die nog volgen.

11. Binnenkomende post.

Als de post binnenkomt is er opwinding in de groep. Besteed er snel aandacht aan; de kinderen branden van nieuwsgierigheid. Laat de binnengekomen post zoveel mogelijk door de kinderen presenteren. Vraag of een aantal kinderen die een individuele brief gekregen hebben, deze willen voorlezen of er iets over willen vertellen. Blijf wel rekening houden met de privacy.

12. Ontvangstbericht.

Het is handig om de klas die post gestuurd heeft even te mailen dat de post goed aangekomen is. Ook kan het nuttig zijn om de brieven te nummeren. Dan zie je of er iets ontbreekt.

13. Alarm.

Laat een leerling mailen of bellen als de post te lang uitblijft.

14. Vakantiespreiding.

Vakanties van scholen lopen niet parallel. Dat kan lastig zijn. Noteer ze in ieder geval even.

15. Recycling.

Een stevige enveloppe kan heel wat keren gebruikt worden. Aan de versiering kan dan steeds wat worden toegevoegd.

16. Exposeren.

Creëer in school of in de klas een plek waar de post tentoongesteld kan worden. Ouders zijn gegarandeerd ook geïnteresseerd en het is een mooi visitekaartje voor de school. Zorg dat op deze plaats ook foto's en adressen aanwezig zijn.

17. Zelfstandigheid.

Laat duidelijk zijn dat allerlei taken die nodig zijn bij de correspondentie zoveel mogelijk door de kinderen zelf gedaan kunnen worden. Ze kunnen meer dan wij denken!

Deze lijst is ook te vinden op www.freinet.nl, knop publicaties, De Reeks 2.

Interessante literatuur o.a. over dit onderwerp:

Een school in beweging: onderwijzen volgens Freinet

Auteur: Theo Boland

ISBN-nummer: 90 329 1601 7

Een wereld om te verkennen

Auteur: Jeroen Tans en Jan Bakermans

ISBN-nummer 90 329 1669 6

Dat doen we zèlf: zelfbestuur in een freinetgroep

Auteur: Theo Boland

ISBN-nummer 90 329 1694 7

Interactief leren in de coöperatieve klas

Auteur: Patrick Stubbe e.a.

ISBN -nummer 90 558 36060

Freinetonderwijs. Een eigen wijze van onderwijs

Auteurs: Jeroen Tans en John Bronkhorst

De Reeks

1. Leren Kwalificeren

Is een aanzet om op zoek te gaan naar de kwaliteit van
het leren op
vernieuwingsscholen

2. Wie correspondeert die leert

Volgende nummers in De Reeks....?

Zoals de naam aangeeft verschijnen er meer boeken in deze reeks.

U kunt bij Het Freinetkantoor, Vlintweg 7, 7872 RE VALTHE aangeven dat u van de volgende publicaties op de hoogte gehouden wilt worden.

Tel. 0591 - 514 382 of e-mail: info@freinet.nl.

Op www.freinet.nl kunt u de ontwikkelingen blijven volgen.

Via de genoemde adressen kunt u ook aangeven of u automatisch volgende nummers uit deze serie voor vernieuwend onderwijs wilt ontvangen.